

Derde Advies Bruinvisonderzoek

Prof. Dr Jaap van der Meer^{1,2}, Prof. Dr Herman Eijsackers², Jan Haelters³

November 2020, Den Burg

1 VU Universiteit, Amsterdam

2 Wageningen University and Research, Postbus 9101 6700 HB Wageningen;

Jaap.vandermeer@wur.nl; [Herman.Eijsackers@wur](mailto:Herman.Eijsackers@wur.nl)

3 Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, OD Natuur, 3de en 23ste

Linieregimentsplein, B-8400 Oostende, België; jhaelters@naturalsciences.be

Samenvatting

Na twee eerdere adviezen (Van der Meer et al. 2016, 2019) geeft deze notitie nog een aantal extra aanbevelingen naar aanleiding van het verschijnen van het concept van het aangepaste Nederlandse Bruinvisbeschermingsplan (Siemensma, 2020). Het belangrijkste advies is dat in de prioritering van het onderzoek en de monitoring beter gekeken moet worden naar hoe het onderzoek kan bijdragen aan daadwerkelijk te nemen beschermingsmaatregelen.

1 Inleiding

Onlangs is een concept verschenen van een vervolg (Siemensma, 2020) op het eerste Nederlandse Bruinvisbeschermingsplan (Camphuysen & Siemensma, 2011). Dit concept schetst op een zeer brede en grondige wijze de recente wetenschappelijke bevindingen op het gebied van de biologie van de bruinvis en de beleidscontext, doet voorstellen voor benodigd onderzoek en monitoring en gaat tenslotte in op mogelijk nieuw te nemen beschermingsmaatregelen.

Aan de opstelling van dit concept is een uitgebreid proces van consultatie van velerlei betrokkenen voorafgegaan. Zo zijn in 2019 vier bijeenkomsten gehouden met bruinvis-onderzoekers en andere betrokkenen om te discussiëren over de verdere invulling van het beleidsgerichte bruinvis-onderzoek waar ook leden van de Adviescommissie bij aanwezig waren. Mede op basis van deze uitwisseling van informatie en ideeën is de vernieuwde versie van het Bruinvisbeschermingsplan geschreven. Daarnaast zijn tijdens het schrijven van het plan suggesties en commentaren van vele partijen ingewonnen en nauwkeurig verwerkt.

Als Adviescommissie is ons gevraagd commentaar te geven op de in het plan aangegeven onderzoeksplannen en met name op de voorgestelde prioritering van het onderzoek. In onze optiek kan zo'n prioritering niet slechts plaatsvinden op basis van wetenschappelijke kwaliteit, maar dient ook gekeken te worden of het geprioriteerde onderzoek beleidsrelevantie heeft. Hieronder zullen wij beide aspecten meenemen.

2 Toewijding en bevoegdheid

Bij de verschillende expertsessies was ons al opgevallen dat veel onderzoekactiviteiten werden gepresenteerd vanuit een grote toewijding aan en bevoegdheid voor de bescherming van de bruinvis, maar veel minder vanuit de gedachte op welke wijze de resultaten van dit onderzoek zouden kunnen worden gebruikt in een beter beleid en beheer van bruinvissen.

Deze bevoegenheid van de onderzoekers schemert duidelijk door in het huidige plan waarin alle aspecten aan de orde komen. Helaas met het bijkomende nadeel dat de aangebrachte prioritering nauwelijks onderscheidend is. De prioritering is weergegeven in Annex 1 en voor elk potentieel onderzoeks- en monitoring onderwerp is aangegeven of de prioriteit laag, medium of hoog is. In totaal vallen 69 onderwerpen in de categorie Onderzoek (Research) en/of Monitoring, waarvan maar liefst 50 als hoog prioritair bestempeld werden, tegenover 15 medium en slechts 4 laag.

3 Korte inschatting van het belang van enkele bruinvisonderzoeken

3.1 Populatie-ecologie, aantallen en verspreiding

Door het onderzoek van het CBS is momenteel een afgestemd monitoringschema beschikbaar. Ons advies is om te onderzoeken of nog verdere afstemming met internationale tellingen en tellingen van andere Noordzeelanden mogelijk is, wat tot preciezere en efficiënter verkregen resultaten kan leiden. Het Nederlands deel van de Noordzee is immers relatief beperkt tegenover het verspreidingsgebied van de bruinvispopulatie van de Noordzee en trends in het voorkomen en de verspreiding van de soort in Nederlandse wateren kunnen beter op een ruimer ruimtelijk niveau geïnterpreteerd worden.

Veel ecologisch onderzoek, bijvoorbeeld het onderzoek naar dieet op basis van maaginhouden, is gebaseerd op gestrande dieren. De representativiteit van deze dieren blijft een punt van zorg. Ook andere studies die zich richten op een specifieke groep, zoals bijvoorbeeld de in de Oosterschelde verblijvende groep, zouden in waarde winnen als wij weten of wij met een uitzonderlijke situatie te maken hebben of niet. Komen dergelijke groepen ook in andere zeearmen rond de Noordzee voor? Is de Oosterscheldepopulatie een consequentie van een locked-in mechanisme door de Oosterscheldekering of verkieszen deze bruinvissen om in de Oosterschelde te verblijven?

Verdere uitwerking en verbetering van een individu-gebaseerd model zoals DEPONS lijkt alleen mogelijk als dit gecombineerd gaat met uitgebreid ecologisch onderzoek naar dieet en verspreiding van voedselsoorten, waarbij wel in acht genomen moet worden dat zo'n breed ecologisch onderzoek ongetwijfeld zal bijdragen aan onze kennis, maar pas op termijn kan aansluiten bij de beleidsprioriteiten. Toch zou nader onderzoek naar bijvoorbeeld de voedseltoestand in de kustzone nuttig zijn om vast te stellen of het hier om een situatie gaat waarbij bruinvissen door hun lage voedselstatus niet meer weg kunnen komen uit de kustzone. Ook omdat voedsel hoogstwaarschijnlijk de voornaamste driver van verspreidingspatronen (tussen jaren en tussen seizoenen) is, is voor een beter begrip van reeds waargenomen en toekomstige verschuivingen in verspreidingspatronen kennis van de ruimtelijke beschikbaarheid van voedsel van groot belang. Veranderingen in klimaat en in visserijinspanningen kunnen grote veranderingen in de voedselbeschikbaarheid (haring, sprong) teweegbrengen.

3.2 Bijvangsten

Door het REM-onderzoek is duidelijk verheldering opgetreden over de omvang van de bijvangsten. Dit zou moeten worden uitgebreid naar niet-NL vissersboten en naar de recreatieve vloot. Tevens kan langs deze weg het verkrijgen van bruinvissen uit de Noordzee populatie voor pathologisch onderzoek bevorderd worden. Het autopsie-onderzoek en de analyse van verontreinigingen moet voortgezet worden vooral vanwege het monitorings- en signaleringsaspect. De bruinvis is, als warmbloedig, relatief lang levend organisme met een uitgebreide vetreserve uitermate geschikt om dit aspect van verontreiniging te monitoren, zelfs losstaand van eventuele effecten op de bruinvis zelf. Bij voorkeur gebeurt dit op een uitgebreid ruimtelijk (lees: internationaal) niveau. Uitbreiding

naar bruinvissen die op zee dood aan boord komen verdient aanbeveling, zoals de commissie al eerder heeft aangegeven.

Lezing van het onderdeel incidentele bijvangsten in de recreatieve visserij heeft bij de commissie overigens niet de eerder geschetste indruk kunnen wegnemen dat er in het plan relatief meer aandacht is voor onderzoek dan voor concrete beschermingsmaatregelen. Het is bekend dat bij recreatieve strandvisserij bruinvissen bijgevangen worden; het plan stelt voor om die bijvangst te kwantificeren – dus opnieuw onderzoek in plaats van concrete actie, zoals bijvoorbeeld het verplaatsen van de volledige bevoegdheid naar de centrale overheid en het nemen van aanvullende (technische) maatregelen, geldend voor heel Nederland, ten aanzien van de toegestane netten.

3.3 Geluid en verstoring

Meer aandacht is nodig voor de tijdelijkheid van eventuele verstoringseffecten van geluid, in het bijzonder of vermijding optreedt. Hoe ver verwijderen bruinvissen zich en vanaf welke verstoringniveau treedt dit op en in welke mate en hoe snel keren bruinvissen weer terug naar bouwplaatsen als de werkzaamheden zijn afgerond? Aanwezigheid van bruinvissen rond reeds in bedrijf zijnde windparken kan hier aanwijzingen voor geven. Deze kennis kan bijdragen aan het verder verbeteren van gerichte maatregelen bij verstoringbronnen.

Ook op het gebied van geluid en verstoring geldt: in het onderzoek moet de aandacht vooral daar gelegd worden waar concrete beschermingsmaatregelen mogelijk zijn; studies naar bijvoorbeeld achtergrondgeluid, waar op korte termijn niets aan te veranderen valt, lijken de commissie niet erg nuttig. Het is de commissie dan ook niet duidelijk waarom dit onderzoek hoge prioriteit zou moeten hebben.

4 Conclusie

De commissie adviseert dat de lange lijst van hoog-prioritair onderzoek en monitoring nog een keer kritisch doorgenomen wordt met de vraag in het achterhoofd hoe het onderzoek kan bijdragen aan het nemen van een te overzien aantal gerichte en liefst internationale beschermingsmaatregelen. Deze maatregelen en de eraan gepaard gaande beleidsacties zouden de leidraad moeten vormen van het beschermingsplan.

Referenties:

Camphuysen C.J. & M.L. Siemensma (2011). Conservation plan for the harbour porpoise *Phocoena phocoena* in The Netherlands: towards a favourable conservation status. NIOZ Report 2011-07, Royal Netherlands Institute for Sea Research, Texel.

Van der Meer, J, H. Eijsackers & J. Haelters (2016) Eerste advies Bruinvisonderzoek. Ongepubliceerde notitie.

Van der Meer, J, H. Eijsackers & J. Haelters (2019) Tweede advies Bruinvisonderzoek. Ongepubliceerde notitie.

Siemensma, M.L. (2010). Updated conservation plan for the harbour porpoise *Phocoena phocoena* in The Netherlands: maintaining a favourable conservation status. Draft report Ministry Agriculture, Nature and Food quality, The Netherlands.